

ПРАВНА ПРИРОДА СУДСКЕ ОПОМЕНЕ

1. *Уводне напомене.* — Чланом 26. Закона о изменама и допунама Кривичног законика од 30. јуна 1959. године ⁽¹⁾ у Кривични законик од 2. марта 1951. године ⁽²⁾ уведена је нова кривичноправна мера садржана у члану 50а. овог Законика под називом „судска опомена“. Историјски посматрано, судска опомена, иако је стари институт кривичног права који датира још из римског и канонског права, у наше кривично законодавство је први пут уведена 1959. године. Опомена као прекршајна, дисциплинска, процесна или слична мера коју је познавало наше ванкривично законодавство нема органске везе са судском опоменом као кривичноправном мером.

Уводећи судску опомену у Кривични законик (у даљем навођењу КЗ) законодавац јој није ближе одредио појам, није дао њену дефиницију, садржину, правну природу, значај и место овог института у кривичноправном систему. Он је, углавном, одредио под којим се условима судска опомена може применити и одредио је њено дејство. Одговор на ова и низ других питања која произилазе из практичне примене овог института законодавац је препустио теорији и пракси.

У савременој кривичноправној и криминолошкој литератури судска опомена се само понегде спомиње. Садржај, место и специфичан карактер ове установе још нису теоријски обрађени, а мишљења о њој, њеном криминалополитичком значају и дејству подељена су.

Судска опомена као нова кривичноправна мера у нашем кривичном праву је такође мало обрађена. Изузев значајне расправе проф. Бавцона — „Криминалополитички помен ин правна нарава соднега опомина“, ⁽³⁾ магистарског рада Жељка Хорватића — „Судска опомена у нашем кривичном праву и њена примена у НР Хрватској од 1. I 1960. до 31. XII 1961“, чланка Стевана Слијепчевића — „Положај и значај судске опомене у систему кривичних санкција“ ⁽⁴⁾ и још два мања приказа, литература о судској опомени је и у нас врло оскудна. И у материјалима и дискусијама у Законодавном одбору Савезне скупштине приликом увођења судске опомене у КЗ, врло је мало речено о њој. Судска опомена у убеницима кривичног права није шире научно обрађена. Иста је си-

(1) „Службени лист ФНРЈ“, бр. 30/59.

(2) „Службени лист ФНРЈ“. бр. 13/51.

(3) Зборник знанствених расправ (Правна факултета) XXX летник, Љубљана, 1962.

(4) Гласник Адвокатске коморе АП Војводине, бр. 9/59.

туаија и са судском праксом објављеном у збиркама судских одлука, билтенима судске праксе врховних судова социјалистичких република и аутономних покрајина и стручним часописима.

У примени овог института у судској пракси испољила су се низ питања као спорна, проблематична и специфична. Све то указује на потребу продубљенијег сагледавања неких питања у вези са овим институтом. Истакнути и други разлози дају нам повод за разматрање, овога пута, само питања правне природе судске опомене.

2. *Смисао судске опомене.* — Природа судске опомене није посебно обрађена у законикима који је познају, па то омогућава различита мишљења о њеном карактеру.

Каква је по природи судска опомена питање је које се поставља и у нашој литератури, утолико пре што је она нова мера у нашем казном систему. Зато се и поставља питање да ли је судска опомена казна, мера безбедности, васпитна мера или неки њихов посебан дериват.

Одговор на ово питање законодавци су препустили теорији. Међутим, у теорији је о овом питању врло мало расправљано, узгред је само дотицано и врло је спорно. Потпун одговор на то питање није могуће дати ни у оквирима овога рада. У могућности смо да обратимо пажњу само на поједина питања која тек очекују целисходнија законска решења.

Одређивање природе судске опомене је потребно, јер није реч о формалној страни питања и не своди се само на одређивање места ове мере у систему осталих мера, њеном имену и сл., већ треба одредити и род коме припада, а самим тим ће се одредити и њено место у систему кривичних санкција. Значајно је одредити природу једне кривичноправне мере из чега произилазе начин примене, сврха, правне последице, а може да повуче и друга дејства. Аналогно подвођење судске опомене под неку постојећу кривичну санкцију није сигуран начин одређивања њене правне природе.

С обзиром да је о правној природи судске опомене и у иностраној и домаћој ⁽⁵⁾ литератури врло мало расправљано, покушаћемо да поједине њене елементе одредимо на основу законских одредаба које је ближе одређују, иако смо свесни да се из тога јасно не може да види њена природа. У одређивању природе ове кривично-правне мере настојаћемо да схватимо интенцију законодавца и његову мотивисаност у њеном предвиђању, род, дух и сврху установе, не држећи се круто законских формулација и места ове мере у појединим кривичним законикима, јер, ако је сврстана у казне, из тога би погрешно било аутоматски изводити закључак да је реч о казни а да се пре тога не уђе у анализу конститутивних и других елемената и карактеристика које су исте или различите, са казном или, пак, с неком другом кривичноправном санкцијом, готову што се под истим именом могу јавити врло различите мере. У разматрању овог питања посебно је потребно указати на природу и место судске опомене у нашем систему кривичних санкција.

(5) У нашој литератури о правној природи судске опомене посебно расправљају: др Љубо Бавцон: Криминалополитични помен ин правна нарава... *op. cit.*; др Жељко Хорватић, *op. cit.*; Стеван Слијепчевић: Положај и значај судске опомене у систему кривичних санкција, „Гласник Адвокатске коморе АП Војводине“, бр. 9/59.

Судска опомена у старијем и у савременом кривичном законодавству има различита имена. Без обзира на различитост имена, њен смисао се у крајњој консеквенци и у старијем законодавству сводио на исту основу, а и у савременом се сврха ове мере — у свим законима који је познају као кривичноправну меру — своди на прекоравање учиниоца за извршено дело, негативну оцену његовог понашања и упозорење да се убудуће понаша у складу са друштвеним нормама. Називи под којима се јавља ова установа у савременом кривичном праву, строго логички узето, не одражавају њену садржину, што и није од посебног значаја за одређивање њеног карактера.

3. Место судске опомене (јавног укора) у систему кривичних санкција. — Поред различитих имена и других разлика које ова мера има у савременом кривичном праву, она је и различито систематизирана у позитивном кривичном законодавству. У већини законика који данас предвиђају ову кривичноправну меру, она је сврстана у казне. У кривичном законодавству Аустрије, Шпаније и Португалије у поглављу казни против части и има уско подручје дејства и диференцирану садржину. У кривичним законикима других земаља сврстана је у казне или мере које се могу уопште применити према учиниоцима кривичних дела. Тако, јавни укор је одређен као казна и сврстан у главне казне у чл. 27, тач. 1. у Основима кривичног законодавства СССР-а и савезних република од 1958, затим у чл. 21, тачка 2. КЗ РСФСР од 1960, а такође и у законикима осталих совјетских република; чл. 37. КЗ Албаније од 1952, глави IV која носи назив „Казне“; чл. 37. ст. 11. КЗ Бугарске од 1968, међу осталим врстама казни; слично и у источно-немачком кривичном законодавству, док у кривичном законнику Мађарске од 1961, је издвојена из чл. 35. који предвиђа главне и допунске казне и сврстана под наслов „Судске мере“ у члану 60. под именом „опомена“. Под називом „опомна“ предвиђена је у глави XXIII КЗ за Гренланд од 1954. у чл. 85, ст. 1. у остале мере допуштене овим Закоником. И у нашем Кривичном законнику у глави IV („Казне“) у чл. 24, ст. 4 („Врсте казни“) упућено је на могућност изрицања судске опомене под законски предвиђеним условима.

Законици који данас познају судску опомену могу се, с обзиром на место које она у њима заузима систематизовати у неколико група. За такву поделу постоји оправдана потреба из разлога што се карактер, место, сврха, садржина, начин на који се изриче и други елементи судске опомене разликују и варирају од законодавства до законодавства.

Проф. Бавцон, у поменутој расправи о овој установи, полазећи од криминално-политичких критеријума, карактера и одредаба које предвиђају у одређеном облику судску опомену, природе кривичних дела која су забрањена њоме или начина на који се изриче, односно примењује, разликује три система:

— систем по којем је судска опомена казна части, срамота и понижавање, каква се углавном јавља у старијем кривичном праву;

— систем по којем се судска опомена јавља као једна од мера за ресоцијализацију учиниоца кривичног дела; и

— систем који је сличан првом, али се од њега разликује по томе што иза њега стоји другачија кривичноправна филозофија и друго друштвено уређење ⁽⁶⁾.

Полазећи од истих критеријума, систематизација проф. Бавцона је основана и прихватљива. Зато је овде потребно само истаћи неке суштинске карактеристике судске опомене у овим системима, управо у законима који сачињавају ове групе.

У законима који датирају од раније, пре реформе, опомена се јавља као казна осрамоћења, понижавања и уперена је против части и угледа осуђеног. Такав карактер и сврха ове мере данас се врло ретко сусреће и задржао се још само у кривичном законодавству Аустрије, а доста слично је постављен и у Шпанији и Португалији. У овом законодавству овакав карактер судске опомене може се извести и из природе кривичних дела која су забрањена овом мером, сврхе и начина њене примене, места у систему казни, идеолошке основе казненог система и низа других карактеристика и концепција којима се одликују законици који сачињавају ову групу, што се нарочито види из аустријског КЗ од 1852. године.

И јавни укор у кривичним законима Албаније, Бугарске, Демократске Републике Немачке, СССР, а донекле и опомена у Мађарској, сврстан је у казне и такође се јавља као казна која је донекле уперена противу части, угледа и достојанства осуђеног. Зато „одвајам га у посебну групу“, истиче проф. Бавцон, „јер за њим стоји другачија кривичноправна филозофија и другачије друштвено уређење. То двоје му неизбежно дају такође и другачију природу“ ⁽⁷⁾. Јавни укор се у законодавству ових социјалистичких земаља садржински ипак разликује од укора у старијем законодавству. Овде је реч о прекору који се врши почев од суда који изриче ову меру па преко грађана уже и шире средине у којој живи и ради осуђени. То је организовани притисак, морално-политичко и друго васпитно дејство друштва (друштвене заједнице, колектива) као саставног дела опште контроле да се учинилац поправи, уздржи од таквих и других антисоцијалних понашања и живи у складу са друштвеним нормама. Он се овде јавља као једно кривичноправно средство за ангажовање шире друштвене заједнице у преваспитавању и поправљању осуђених и борбу против криминалитета. Ту реаговање на поједине облике криминалитета прелази са принудних органа државе на грађане, радне и друге организације и са ретрибутивних на васпитно-превентивна средства.

Могућност примене није сужена и изузетна као у прве групе законика, а развој иде у правцу што већег подруштљавања борбе, нарочито против ситног криминалитета. У оквиру овог система у Мађарској се опомена издава у посебну судску меру.

У законима Данске, Енглеске, Индије и Гренланда опомена се не јавља нити је замишљена као казна противу части, нити као понижа-

⁽⁶⁾ Др Љубо Бавцон, Криминалополитички помен и правна нарава соднега опомина, Зборник знагствених расправ, XXX летник, Љубљана, 1962, стр. 18. и след.

⁽⁷⁾ Ibid., стр. 18.

вање и осрамоћење пред ужом или широм средином осуђеног. Јавља се као добронамерна ресоцијативна мера, која се уместо кажњавања може применити у случајевима у којима су дело и учинилац мање друштвено опасни. Сврха ове мере у овом законодавству је ресоцијализација осуђеног. Она нема других последица које могу произаћи из осуђиваности за кривична дела и на одређене казне. У енглеском, индијском и данском законодавству опомена се јавља као кривичноправно средство када се оцени да је довољна да замени казну.

У оквиру ове групе опомена се по својој специфичној природи, месту и начину примене нијансира у гренландском Кривичном законнику, који не стоји нити одражава платформу на којој почивају остали законици ове групе. У њему је она тако уређена да су јавља као самостална кривичноправна мера за ресоцијализацију учиниоца, а примењује се после негативне оцене учиниоцевог дела и уверења суда да се јавља као погодно средство за ресоцијализацију. Њена примена у овом Законику није ограничена ни у односу на дело нити учиниоца већ се може применити за сва дела и на све учиниоце, уколико се укаже погодном. Овакво регулисање судске опомене је више у духу савремених стремљења криминалне политике него у претходним законикима.

а) *Судска опомена и казна*. Пошто је судска опомена у већини кривичних законика сврстана у регистар казни, а у појединим и одређена као казна, најпре се поставља питање да ли је судска опомена по својој правној природи казна.

Старије кривично законодавство и теорија сврставали су укор (опомену) у казне против части. Укор је био уперен против части и достојанства учиниоца кривичног дела. Састојао се у осрамоћењу и понижавању делинквента без других последица. У старијем законодавству, природа судске опомене као казне уперене противу части осуђеног лица произилазила је из њене садржине и сврхе, природе кривичних дела за која се могла изрећи и из самог начина њеног изрицања. У старијој теорији постоји сагласност да је укор, онако како је сврстан и предвиђен у кривичном законодавству Немачке, ⁽⁸⁾ Аустрије, ⁽⁹⁾ и у другим законикима из тог времена, ⁽¹⁰⁾ заиста казна, која је уперена против части виновника. Ово је имало посебан ефекат док се живело у друштвеним групама чији су обичаји и морал били на високом степену. Распадањем тих група, посебно кад положај појединаца није зависио више од угледа и поштовања средине, него од његовог богатства, опомена губи смисао казне против части. Овакав карактер судске опомене имао је свој смисао и ефикасност само: „Док су људи живели у ужим, породичним, сеоским, мјесним и градским заједницама, свако је познавао свакога, а друштвени положај, углед и вриједност појединца били су у таквој заједници тачно одређени. Унутрашња повезаност појединца са групом дјеловала је као јако средство за сређивање односа међу људима, а истовремено налагала

(8) Franz von Liszt, Кривично прано, превео Миленко Веснић, Београд, 1902, стр. 282.

(9) „Укор је казна на поштење услјед понижења, које се у укору налази“ (др Јосип Шиловић, Казнено право по др К. Јанки, IV поправљено издање, Загреб, 1908, стр. 249.

(10) Др Бож. В. Марковић, Средства за замену кратковремене казне лишења слободе с нарочитим обзиром на условну осуду, Београд, 1909, стр. 54.

је појединцу дужности којима није могао избећи а да се није исмејао, осрамотио, онемогућио и тиме изгубио свој углед и друштвени положај. Друштвени положај био је услов за успјехе појединца, док данас успјех, нарочито новчани доноси собом друштвени положај".⁽¹¹⁾ Повећана индустријализација, урбанизација, флукуација и миграција становништва довеле су до раслојавања тих чврсто повезаних група, заједница, и породичних задруга, а с тим и превазилажење старих обичаја, моралних начела, етичких и других правила понашања и односа у којима се судска опомена јавља као „моћно средство". Карактер опомене као казне против части изузетно се задржао као реликт њеног регулисања у старијем законодавству. Нови друштвени односи, начин међусобног повезивања, стицања угледа и укупан преображај човека у материјалном, моралном, културном и другом погледу одузимају судској опомену карактер осрамоћења и понижавања и њен карактер се преображава у једно савремено средство криминалне политике за сузбијање криминалитета и ресоцијализацију делинквента.

Правна природа судске опомене нарочито је неодређена у оним законима у којима се јавља под именом „јавни укор", „судска опомена", „опомена" или као „судска мера".

Иако је јавни укор сврстан и одређен као казна, по његовој суштини и последицама се не може категорички тврдити да садржи све конститутивне елементе казне. Судској опомену (јавном укуру) недостаје ретрибутивни елеменат као један од конститутивних елемената бића казне. Са овом мером се не ограничавају нити одузимају било која правно заштићена добра учиниоца, што је појмовна одлика казне. Примена ове мере не повлачи правне последице које може да има осуда на казну, она тангира само етичку страну учиниоца. При њеној примени „евентуално се може говорити да се њиховом применом смањује друштвени углед делинквента уколико се њихово изрицање јавно објављује, али ова последица више произилази из самог акта извршења дела него из изрицања санкције".⁽¹²⁾ Смањивање друштвеног угледа онога према коме се примењује ова мера јавља се, по правилу, у законодавствима која омогућавају да се објави у штампи или на други погодан начин. Међутим, строго узето, то доиста произилази из начина изрицања и извршења а не из природе ове мере. Није замишљена нити се њоме може нанети неко зло учиниоцу кривичног дела. Зато, без обзира где је сврстана и како је одређена: „Законодавац који прихвата једну такву меру као што је судска опомена одриче се у оквирима њене примене ретрибуције и наношења зла... већ апелује на друштвену свест и одговорност учиниоца кроз искључиво морално дејство на преступника. То захтева не само један нови став према овој санкцији, већ према санкцијама уопште као и према окривљеном који, такође, треба да схвати смисао и домашај изречене

(11) Др Љубо Бавцон, Улога јавности у сузбијању криминалитета, Приручник, Загреб, бр. 6/63, стр. 591.

(12) Др Љубиша Лазаревић, Казне и мере безбедности у савременом кривичном праву, Београд, 1969, стр. 81.

судске опомене, и који треба да буде способан да ту меру као такву прихвати". (13)

Преоваљајују убедљиви разлози да судска опомена нема карактер казне. Иако судска опомена није казна, њеном применом се настоји постићи сврха кажњавања, или сврха примене кривичноправних санкција. Зато судска опомена поред разлика има и заједничких одлика са казном и уопште кривичноправним санкцијама и са неком мање а неком више стоје у вези. Са казном има заједничке оне карактеристике које међусобно имају све врсте кривичноправних санкција. Крајња сврха судске опомене јесте, као и казне, заштита друштва од криминалитета и утицај на учиниоца и његову ресоцијализацију. Примена судске опомене је условљена, поред осталог, кривичним делом и кривичном одговорношћу, изриче се по закону предвиђеном поступку и од стране суда може се, као и казна, изрећи само ако је предвиђена законом. Са њом се у име друштвене заједнице даје негативна-етичка оцена, прекор друштва за учињено дело, па се, на одређен начин, јавља као морална опомена учиниоцу, а елеменат званичног прекора и опомињања за учињено дело претпоставља да је садржан и у казни, премда је у ове кривичноправне мере тај елеменат доминантан и тиме се карактерише. Без те негативне оцене учиненог понашања, прекора и упозорења судска опомена би изгубила свој смисао. Њена примена на један начин је и условљена претпоставком да етичка ситуација у друштву не захтева примену строжијих репресивних мера. У духовном погледу и примена судске опомене остаје осуда иако не повлачи никакве последице. Има криваца којима и то пада теже него нека друга казна. Иако не дира у учиниочева добра и права, њено морално дејство може у многих имати већег ефекта него нека од казни. Она се и темељи на друштвено-моралном дејству. О томе проф. Бавцон каже: „Са тог аспекта судска опомена несумњиво садржи неке елементе казне. Разликује се од ње по томе што негативном оцењивању дела и извршиоца не следи као последица присилно задржање у вредности осуђеног, већ друга, блажа мера која се одриче насиља. Међутим, то не значи да извршилац, коме је изречена судска опомена, не треба да осети ово као осуду свог дела и као прекор. Судска опомена се изриче, између осталог, управо зато да извршилац осети да није добро поступио". (14)

Већина ових заједничких карактеристика судске опомене и казне јављају се такође као заједничке у већине кривичноправних мера у савременом казненом систему. Њихова је природа таква да се из њих не може извести закључак да између ове мере и казне нема битних разлика и да је судска опомена једна одређена врста казне. Напротив, судска опомена и казна разликују се у својим конститутивним елементима, сврси, последицама и другим обележјима која сачињавају њихово биће. Различита природа ових елемената на један начин детерминише и различиту природу судске опомене од природе казне. Зато можемо основано

(13) Др Душан Цотић, Дискусија на V саветовању Југословенског удружења за кривично право и криминологију, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, бр. 3/66, стр. 382.

(14) Др Љубо Бавцон, Криминалнополитични помен... *op. cit.*, стр. 38.

закључити да судска опомена нема битне карактеристике казне и да није казна.

б) *Опомена и мере безбедности*. Гренландски, чехословачки и наш кривични законик предвиђају да је судска опомена „мера“, па се из тога и из спорне правне природе судске опомене може поставити питање да ли је судска опомена одређена врста мере безбедности.

Судска опомена нема карактер мера безбедности, јер се од њих разликује по условима примене, смислу, сврси, дејству и низу других специфичних својстава. Она не обухвата никакав третман, није намењена за отклањање одређених узрока криминалитета — поремећена душевна стања, алкохолизам, наркоманија и др., који стоје у каузалној вези са извршењем кривичног дела. Основ за увођење и примену није опасно стање појединих учинилаца кривичних дела, него, напротив, замишљена је и примењује се код дела и учинилаца са најмањим степеном друштвене опасности. Нема за сврху чување и лечење учиниоца кривичног дела као што то имају одређене мере безбедности итд.

Карактер судске опомене се не поклатила ни са једном мером безбедности, па зато нема ни основа да се сматра неком новом мером безбедности. Такав њен карактер не би се могао ни формално-правно извести из њеног регулisaња и места у кривичним законикaма који је познају.

У оквиру мере безбедности, без сумње, не можемо наћи место судској опомени, пошто је не можемо по својој правној природи подвести или поистоветити са неком од ових мера. У законикaма у којима се она јавља под именом јавни укор, посебно се не може подвести под неку меру безбедности, јер у овим законикaма оне нису предвиђене, тако да ови законикци и не познају ову врсту кривичних санкција. Зато карактер судске опомене морамо тражити у регистру кривичноправних мера намењених малолетникaма или је, пак, одредити као меру *sui generis*.

в) *Опомена и васпитне мере*. Судска опомена, како је обликована у савременом кривичном законодавству, по правној природи најближа је појединим кривичноправним санкцијама намењеним малолетникaма. Законодавства која поред посебног начина примене и извршења кривичних санкција предвиђају и посебне кривичноправне мере за малолетнике у регистру тих мера имају меру врло сличну јавном укуру, управо судској опомени. Тако нпр. чл. 63. КЗ РСФСР у систему принудних мера васпитног карактера под тачком два предвиђа и меру „објављивања укура или строгог укура“, а под три предвиђа и „опомену“. Обе мере су по свом смислу и ефекту врло сличне „јавном укуру“ и ранијој „опомени“ предвиђенима за пунолетнике.

Подударaње и сличност између „јавног укура“ (опомене) и појединих васпитних мера уочићемо ако смисао ове кривичноправне мере упоредимо са садржином „укура од стране суда“ који је предвиђен у регистру васпитних мера (чл. 88) Кривичног законика Мађарске. Садржина ове васпитне мере је у овом Законикy одређена у чл. 89: „У случају укура од стране суда овај ће малолетнику изложити опасности које произилазе за друштво из његовог дела, изрећи ће свој прекор због учињеног кри-

вичног дела и позваће малолетника да се убудуће уздржи од сваког друштвено опасног дела”.

Полазећи од смисла, циља, сврхе и појединих других заједничких карактеристика — може се тврдити да је судска опомена по свом духу најближа одређеним васпитним мерама и да се са њима највише подудара. Као и у васпитних мера њен циљ је — морално-васпитни утицај, потпуније васпитање и укључивање у друштвену заједницу.

Судска опомена треба да развија правилан однос према средини, друштвеним вредностима и раду и окренута је према будућности учиниоца као и васпитне мере, а такође и њена примена, као и примена васпитних мера, захтева сарадњу и ангажовање уже и шире средине, грађана, школе, породице, радних колектива, друштвених организација, штампе, радија, телевизије и др.

Подударности између судске опомене предвиђене за пунолетне учиниоце кривичних дела и васпитних мера за малолетнике, не значе нити искључују постојање између њих и разлика.

Судска опомена се не може у потпуности поистоветити са неком од васпитних мера. Очигледно је из места судске опомене (јавног укора) у систему кривичних санкција, да је законодавац не сматра васпитном мером иако је посебно нагласио њен васпитни карактер. Њена природа, примена и сврха почивају на основама на којима почивају и васпитне мере, али специфичности које су својствене само њој као мери *sui generis* за пунолетне деликвенте повлаче одређену разлику између ње и васпитних мера, управо уопште осталих кривичноправних санкција тако да се она јавља као посебна специфична кривичноправна мера *sui generis*.

4. *Карактер судске опомене у нашем кривичном праву.* — Према месту на које је сврстана судска опомена у КЗ не може се поуздано одредити њен карактер. Питање одређивања правне природе судске опомене препуштено је теорији. Приликом уношења судске опомене у Кривични законик, а нарочито касније у литератури и пракси, испојила су се различита мишљења о томе да ли је судска опомена казна, мера безбедности, васпитна или нека својеврсна мера.

а) *Мишљења у литератури.* Мишљења у литератури у вези са правном природом судске опомене најпре се крећу од оних која уопште не одређују карактер судске опомене, јер је сматрају неком неодређеном мером по свом карактеру. После тврдње да ова мера није казна „одмах се може констатовати да судска опомена није ни мера безбедности, пошто није предвиђена у глави V новелираног КЗ (чл. 61—63а), а ни васпитна мера пошто није предвиђена у чл. 69. новелираног КЗ, али се тиме не долази одмах до коначног закључка о карактеру судске опомене”. (15) Проф. Васиљевић сматра да судска опомена није казна него једна мешовита неодређена установа, а тиме што је Законик назива мером није

(15) Др Бранко Петрић, Нека процесна питања у вези са Новелом Кривичног законика, Гласник Адвокатске коморе Војводине (Н. СаД), бр. 12/59, стр. 12.

ништа речено о природи ове установе, јер се и мере безбедности и васпитне мере називају „мерама“. (16)

Преовлађује мишљење да је судска опомена посебна кривичноправна мера намењена пунолетним учиниоцима кривичних дела уместо казне. Ово мишљење заступа већина писаца уџбеника из кривичног права. Они се служе законским изразом „мера“ и држе се, углавном, његове систематизације, па истичу да је судска опомена специфична кривичноправна мера (17). Као посебна кривичноправна мера судска опомена се истиче и у образложењу измена и допуна Кривичног законика, датом приликом њеног увођења. Према овим мишљењима, правна природа судске опомене би се налазила између казне и васпитних мера са одређеним специфичностима које је издвајају од ових двеју врста кривичних санкција у самосталну меру *sui generis*.

Аутори који наводе да је судска опомена „специфична казнена мера“ и да је у ње наглашен васпитни карактер не уврштавају је ни у казне ни у васпитне мере.

У старијој, а врло ретко у савременој литератури, има мишљења, мада су данас усамљена, да је судска опомена по својој природи казна. Тако „укор несумњиво представља неку казну у пуном смислу те речи“ (18). И данас се наводи да: „Кад се сагледају сви услови који су нужни за изрицање судске опомене, онда се несумњиво долази до закључка да је судска опомена казна“ (19). Прихватајући да и ова кривичноправна мера има појединих обележја казне и уопште кривичноправне санкције, данас се ипак категорички не тврди да је судска опомена

(16) Др Тихомир Васиљевић, Кривично право, Општи део (скрипта) Нови Сад, 1961, стр. 306.

(17) У уџбеницима се наводи да „судска опомена је посебна кривична санкција у нашем кривичном праву. Она представља специфичну кривичноправну меру која се изриче уместо казне затвора или новчане казне пунолетном кривичноправном учиниоцу особито лаког кривичног дела“ — (др Љ. Јовановић, Кривично право, Општи део, Београд, 1969, стр. 277); проф. Срзентић-Стајић о овом питању у свом уџбенику расправљају у посебном одељку (V) под насловом „Судска опомена“ и сматрају је „као специфичну казнену меру... представља најблажи вид кривичне санкције према пунолетном одговорном учиниоцу кривичног дела“ — (Кривично дело, Општи и Посебни део VI издање, Сарајево, 1970, стр. 237). Слично је и у уџбенику проф. Таховића, где је наведено да се судска опомена „... изриче уместо казне и према томе представља замену казне“ — (Кривично право, Општи део, Београд, 1961, стр. 340). И проф. др Богдан Златарић у својој књизи „Елементи југословенског кривичног права“ судску опомену издваја из регистра осталих санкција и даје јој посебно место, сврставајући је у посебно поглавље „парапеналних санкција“. У склопу ових санкција судској опомену даје се прво место, коју назива парапеналном мером, наглашавајући: „... којом се остварује такође сврха кажњавања али се не замишља као нашоње зла учиниоцу“ — (Загреб, 1963, стр. 200). Проф. Мунда је не сматра казном већ посебном кривичноправном мером (укором) *Strafbesserungsmassnahme* (Einführung, Das Jugoslawische Strafgesetzbuch, Sammlung ausserredenscher Strafgesetzbücher, бр. 54/59, стр. 26). Проф. др Фрања Бачић посебно издваја судску опомену из регистра кривичноправних санкција истичући: „Може да се каже то није казна, а није ни мера безбедности, то је један посебан супститут казне, једна посебна кривичноправна мера, ова мера значи напуштање терена репресије“ — (Југословенско кривично право, II књига, Скопје, 1961, стр. 628).

(18) Др Јурај Кулаш, Разматрање о условној осуди, Београд, 1938, стр. 8.

(19) Др Бранко Петрић, Нека процесна питања у вези са Новелом КЗ, Гласник бр. 12/59, стр. 12.

казна. Напротив, више је тврђи да то није и не може бити казна, јер не садржи елеменат принуде.

У нашој литератури бројна су и мишљења да је судска опомена посебна врста васпитне мере намењене пунолетним учиниоцима кривичних дела и да је као такву треба прихватити у пракси. Још приликом увођења судске опомене др Јосип Хрнчевић је изразио мишљење: „Судска опомена, која није ни казна ни мјера безбедности, може бити само нова врста васпитног средства. Чињеница да се може употребити само против пунолетне особе не одузима јој природу васпитног средства. Све врсте кривичних санкција садрже васпитни елеменат и није јасно зашто га не би, као битну садржину, садржала и судска опомена. Сматрамо да би ово схватање било у складу и са новом редакцијом става 2. чл. 1. Пројекта' (20).

Већина аутора који судску опомену сматрају и васпитном мером дају такво мишљење без улажења у разматрање чињеница које јој опредељују такав карактер. Они једноставно сматрају да судска опомена „представља такође једну врсту васпитне мере примењене према пунолетним учиниоцима кривичних дела” (21). „По својој природи судска опомена је мера за замену казне, јер се према самом закону (чл. 24, ст. 4. у вези чл. 50а, ст. 1. КЗ) изриче уместо казне, под условима предвиђеним у закону. Услед овога она се по својој суштини разликује од постојећих кривичних санкција: казне, мере безбедности и васпитних мера и представља неку врсту посебне кривичноправне санкције, која има доста сличности са укором, једном од васпитних мера за малолетнике, па се сасвим оправдано од појединих аутора сматра као једна нова врста васпитне мере”. (22) Неки, пак, одређују судску опомену као васпитну меру на основу наглашености њеног васпитног дејства као битног елемента код ове мере. „Нема сумње, да је судска опомена у својој бити, без обзира на систематизацију у Кривичном законик, одгојна мјера, јер је одгојни елеменат одлучујући садржај те мјере... сматрамо да нема никакве битне разлике између одгојне мјере — дисциплинске мјере укора која се примењује према малолетним — и судске опомене”, (23) или „па обзиром на њено искључиво морално дејство сматрамо да је то нова васпитноправна мера”. (24)

На основу анализе битних елемената, који опредељују карактер ове кривичноправне мере, проф. др Љубо Бавцон у опсежној расправи о природи ове установе изводи аргументован закључак да судска опомена није ни мера безбедности ни казна, него да се она највише по својим особинама у кривичноправном уређењу приближава васпитним мерама. „Према

(20) Др Јосип Хрнчевић, Измјене у систему казни и мјера безбједности, Наша законитост, бр. 5—6/59, стр. 198.

(21) Љ. Лазаревић, Положај младих пунолетника у Кривичном праву, Београд, 1963, стр. 233.

(22) Др Милош Радовановић, Кривично право СФРЈ, Општи део, Београд, 1966, стр. 349,

(23) Мр Жељко Хорватић, Судска опомена — нова мјера у нашем Кривичном законик, Наша законитост, бр. 7—8/63, стр. 335.

(24) Стеван Силјепчевић, Положај и значај судске опомене у систему кривичних санкција, Гласник, бр. 9/59, стр. 6.

томе, мишљење да је судска опомена нека врста васпитне мере заснива се, пре свега, на њеној садржинској природи. Из њене правно-техничке форме види се, бар, да законодавац судску опомену није хтео да третира као казну. При томе не смемо превидети чињеницу да су у судској опомени ипак дати неки елементи казне. Међутим, то је неизбежно, јер ако је судска опомена озбиљна мера онда јој треба дозволити »une insertion au jugement« и то у облику који се битно не може разликовати од облика у коме се појављује осуда на казну⁽²⁵⁾. Из овога се не може извести закључак да проф. Бавцон а priori судску опомену сматра васпитном мером и да је у свему поистовећује са неком од тих мера, него да је реч о једној самосталној, специфичној мери, која је по битним обележјима најсроднија васпитној мери „укопу“.

б) Место судске опомене у КЗ. Чланом 5. Закона о изменама и допунама Кривичног законика, управо његовом првом новелом, судска опомена као нова кривичноправна мера сврстана је у четврту главу која носи назив „Казне“, на тај начин што у измењеном чл. 24. „Врсте казни“ у ст. 4. предвиђа могућност да: „учиниоцима кривичних дела може се, под условима предвиђеним овим законом, изрећи судска опомена“. У оквиру ове главе, чл. 26. поменутог Закона, ова је мера издвојена у посебан одељак 4. под називом „Судска опомена“ а у члану 50а. — „Судска опомена и њено дејство“ одређен је законски појам и услови под којима се може изрећи и дејство њене примене. У чл. 50б. постављени су услови за изрицање судске опомене, а у ст. 3, чл. 89. регулисано је питање давања података о изреченој судској опомени. Још само чл. 94, ст. 4. упућује на могућност изрицања судске опомене.

Наш законодавац није сврстао судску опомену у одредбе које предвиђају главне и споредне казне (чл. 25—27), затим, оне које одређују врсте и услове примене мера безбедности (гл. V чл. 61—63а), нити пак „Одредбе о васпитним и казним мерама за малолетнике“ (гл. VI чл. 64—79к). У систематизацији и легислативном обликовању законодавац је судској опомени дао посебно место у Кривичном законнику.

Увођење судске опомене у КЗ условило је да се у Законнику о кривичном поступку предвиди посебан поступак за изрицање ове кривичноправне мере. И одредбе о изрицању судске опомене су у процесном Законнику издвојене у посебну главу XXVI у чл. 409—413. са којима су предвиђене специфичности поступка у изрицању ове мере⁽²⁶⁾. У Закону о извршењу кривичних санкција из 1961. и његовим изменама и допунама извршеним 1964. и 1968. није ништа речено о начину извршења судске опомене.

Поставља се питање да ли се може из места и анализе законских одредаба судска опомена по својој природи одредити као казна? Иако су одредбе о судској опомени сврстане у главу о казнама из тога би погрешно било закључити да је законодавац сматра казном. У Законнику се

(25) Др Љ. Бавцон, Криминалополитични помен и правна нарава . . . *op. cit.*, стр. 35.

(26) Ова глава и одредбе уведене су Законом о изменама и допунама Законика о кривичном поступку, извршене 28. XII 1959. („Сл. л. ФНРЈ“, бр. 52/59), а новелом овог Законика из 1967. измењена је номенклатура док је садржина остала непромењена.

изричито каже: „Судска опомена је мера“. Да законодавац не сматра опомену казном, потврђују и неке друге одредбе о овој установи. У чл. 25. који носи наслов „Главне и споредне казне“ Законик у предвиђене казне не убраја судску опомену. Даље, Законик изричито предвиђа да судска опомена не повлачи никакве правне последице које може повући осуда на казну и да мере безбедности прописане у чл. 61а, 63. и 63а: „... могу се применити само ако је суд учиниоца истовремено осудио на казну“. Из тога следи да се ове мере ни у ком случају не могу изрећи уз судску опомену. У прилог тврдњи да законодавац не сматра судску опомену казном, него посебном кривичноправном мером која се изриче уместо казне, иду и формулације у Законику „... без изрицања казне“, и форма у којој се изриче ова мера. Казна се може изрећи само пресудом, док судска опомена, која није казна, изриче се решењем (чл. 409, ст. 1. ЗКП).

Судска опомена није казна, не само што је законодавац не сврстава у регистар казни нити је назива казном већ по својим битним обележјима, дејству и природи није никаква казна. Сувишно је било и упућивати у одредби 24. на могућност њеног изрицања јер уопште није реч о казни. То категорички тврди и Брана Јевремовић: „Судска опомена није казна и лице против кога је за учињено дело изречена опомена сматра се неосуђиваним“. (27)

Полазећи од анализе појма казне, и теоретски узето, судска опомена, у суштини, није казна. Ако узмемо да је казна нужно зло које има за последицу ограничавање или лишавање правно заштићеног добра учиниоца кривичног дела, супротно томе судска опомена не дира у сферу учиниоцевих правно заштићених добара и не повлачи никакве правне последице. Судској опомени недостаје елеменат одмазде, који је органска компонента бити казне. Она доиста по суштини и последицама није казна.

Међутим, погрешно би било, ипак, судској опомени одрицати сваки елеменат казне и категорички тврдити да „судска опомена није казна“. У сфери превенције она има заједничког са казном. Специјално превентивно дејство а и генерално се овде може схватити као опомињање грађана да не врше кривична дела. Иако је предвиђено да не повлачи никакве правне последице, судска опомена има свој други правни ефекат. Основ њене примене јесте кривична одговорност учиниоца; затим, као нпр. из алинеје: „... да ли му је раније изречена судска опомена...“ — види се упозорење суду да се није показала ефикасном. Дотицаји са казном су, ипак, толико мали да нема основа ни за категорично тврђење да је судска опомена у суштини казна, без обзира што се према месту где је сврстана у КЗ може стећи погрешан утисак да ју је законодавац одредио као казну. Он је другим одредбама којима је регулисао поједина питања у вези са овом установом — нагласио њен карактер као мере *suī generis* не сматрајући је казном већ једном специфичном кривичноправном мером за замену казне. Зато би, у циљу отклањања извесних непрецизности и потпунијег регулисања ове мере, требало члан 24. КЗ по-

(27) Бранко Јевремовић, Преглед најважнијих измена и допуна Кривичног законика, Архив, бр. 4/59, стр. 400.

ставити као начелан у којем би се набројале казне и друге кривичноправне мере које се могу применити према пунолетницима, међу њима и адмoнитивне мере као условну осуђу, судску опомену или неке друге мере, с тим што би и даље судска опомена била ближе одређена у посебном одељку.

г) *Судска опомена као мера sui generis*. Полазећи од намера нашег законодавца а не од формулације у Законику, судска опомена је по својој природи, роду, духу па и врсти и у нас најсроднија васпитним мерама, а са укором се скоро подудара. Зато се поставља питање — у чему се и по којим својим карактеристикама највише приближава васпитним мерама, а у оквиру њих у чему се посебно подудара са васпитном мером „узора“? Подударности између судске опомене и васпитних мера, без сумње, има више. Међутим, од свих заједничких или сличних карактеристика сматрамо да се судска опомена највише приближава васпитним мерама, посебно укору по садржини, форми у којој се изричу и дејству. Ово су најбитније карактеристике са којима се судска опомена приближава, скоро подудара са васпитним мерама, али то не значи да нема и других момената приближавања и подударности.

Садржинска сличност и подударност између ових двеју мера нарочито се огледа у томе што се и укор и судска опомена изричу ако је довољно да се малолетник због учињеног кривичног дела само прекори (чл. 71, ст. 1) и кад се с основом може очекивати да ће се без изрицања друге мере, односно казне остварити сврха кажњавања (чл. 50а, ст. 1). У примени ових мера суд претходно мора да дође до такве оцeне и уверења. Посебно за њихову примену тражи се код укора добро упознавање личности малолетника, његово свестрано биопсихичко-социјално посматрање, што потпуније познавање његове личности, а такође и у примени судске опомене захтева се да суд узме у обзир „ранији живот учиниоца, да ли је учинилац раније осуђиван, да ли му је раније изречена судска опомена, побуде из којих је дело учињено, спремност учиниоца да надокнади причињену штету и све друге околности које се тичу личности учиниоца а указују на оправданост ове мере“ (чл. 50б, ст. 2. т. 3). То су неки од услова за примену ових мера. Међутим, оне су посебно сличне по своме садржају. Ст. 2. чл. 71. КЗ налаже: „При изрицању укора указаће се малолетнику на штетност његовог поступка и предочиће му се да у случају поновног извршења кривичног дела може према њему бити изречена оштрија мера“. Према законској одредби суштина укора се своди на упућивања прекора малолетнику од стране суда, на указивање на штетност дела и понашања које друштво оцењује као негативно и упозорење да се убудуће уздржи од таквих и сличних понашања, јер у супротном друштво ће оштрије реаговати од прекоравања.

За разлику од укора, у одредбама о судској опомени није потпуно одређена њена садржина. У чл. 50а, ст. 1. КЗ, углавном, дат је само законски појам ове установе. Законик је на уопштен начин у ст. 1. ове одредбе одредио појам ове мере: „Судска опомена је мера која се изриче под условима предвиђеним овим закоником и у случајевима кад се с основом може очекивати да ће се и без изрицања казне остварити сврха кажњавања“. Ова је одредба начелног карактера. Мишљења смо да би се судска

опомена појмовно и садржински могла одредити као специфична кривичноправна мера која се може изрећи пунолетном кривичном одговорном учиниоцу кривичног дела за које је прописана казна затвора до једне године или новчана казна, а у законом одређеним случајевима, и тежа казна, која се примењује када суд потпуним упознавањем личности учиниоца дође до уверења да ће се и без изрицања казне остварити сврха кажњавања.

Полазећи од положаја који заузима у регистру кривичних санкција, услова за примену, начина и облика те примене и других садржинских обележја, и судска опомена се по својој садржини своди, као и укор на изражавање прекора (вербалног прекоровања), од стране суда учиниоцу кривичног дела. Друштвени прекор због учињеног кривичног дела, упућује се с циљем да се васпитно делује на учиниоца, изврши притисак на његов морал и савест да се убудуће уздржи од таквих или сличних понашања. Она се као и васпитне мере примењује уместо казне која је прописана за извршено кривично дело. Са елементом друштвеног прекора обе ове мере остварују своју социјално-етичку функцију и садржински се највише подударају. Зато би требало у будућој ревизији Кривичног закона ближе одредити садржину судске опомене у горе реченом смислу, аналогно садржини укора, водећи при томе рачуна о специфичностима једне и друге мере.

Већина мишљења која судску опомену узимају као одређену васпитну меру темеље се на садржинској подударности између ње и укора. Укором и осталим васпитним мерама потискује се репресивни карактер санкција у борби против малолетничке делинквенције, а тежиште се ставља на њихово васпитно дејство. И са судском опоменом се постепено прелази од реаговања на криминалитет репресивним на нерепресивна средства, а посебно је преко ње на један начин „... постављен мост преко кога ће се моћи убудуће ширити начела, која важе за малолетнике на кривично право за пунолетне извршиоце кривичних дела”. (28) То је постепено проширивање процесног, пенолошког и другог третмана и мера које се примењују према малолетницима и на одређене категорије пунолетних учиниоца кривичних дела.

Између судске опомене и васпитних мера има подударности и у процедури изрицања. За изрицање судске опомене (гл. XXVI чл. 409—413) и васпитних мера (гл. XXVII чл. 414—453) у Законик о кривичном поступку предвиђени су посебни поступци. Судска опомена и васпитне мере се изричу у форми решења. Према члану 446, ст. 3. ЗКП је изричито предвиђено: „Веће доноси решење и кад изриче васпитну меру малолетнику. У изреци овог решења, наводи се само која се мера изриче али се малолетник неће оглашавати кривим, за кривично дело које му се ставља на терет”. Слично је предвиђено у чл. 410, ст. 2. овог Закона у изрицању судске опомене „У изреку решења о судској опомени, поред личних пода така о оптуженом навешће се само да се оптуженом изриче судска опомена за дело које је предмет оптужбе и законски назив кривичног дела”.

(28) Др Љубо Бавцон, Криминалополитични помен ин правна нарава... *op. cit.*, стр. 33.

Тако је прећутно речено да се суд и овде не изјашњава о кривици учиниоца.

Није спорно да суд оптуженикову кривњу у поступку утврђује и приступа изрицању ове мере тек онда када утврди да је учинилац кривично одговоран. Та се одговорност у разлозима решења истиче, којом приликом се суд уздржава да учиниоца огласи кривим. Изгледа мало нелогично и противуречно да се у току поступка утврђује кривица оптуженог а да се у решењу о изрицању судске опомене исти не оглашава кривим. Логичније нам се чини да утврђивање кривње треба да повлачи оглашавање учиниоца кривим. То не би било у супротности са интенцијама законодавца, нити би мењало суштину решења, а поготову не би за собом повлачило било какве правне последице. Зато смо мишљења да има основа да се *de lege ferenda* постави питање оправданости уздржавања суда да се изјашњава о оптужениковој кривњи у изреци решења о изрицању судске опомене. Решење овде има карактер мериторне судске одлуке са којом се решава предмет оптужбе, а „овај преображај у наслову пресуђујуће судске одлуке треба схватити једном под углом изречених мера, у малолетника под углом њихове младости а у сваком случају под углом ублажавања повреде која се окривљеном наноси пресудом. Дакле, и самим насловом судске одлуке, утире се пут њеном појачаном васпитном дејству”.⁽²⁹⁾ Подударност форми у којима се изричу васпитне мере и судска опомена даље се огледа и у не строго формалним елементима. Наиме, према ст. 3, чл. 410. ЗКП речено је да: „У образложењу решења суд ће изнети којим се разлозима руководи при изрицању судске опомене”, а слично томе предвиђа чл. 446, ст. 2. овог Законика да у образложењу решења којим се изриче васпитна мера треба навести „и околности које оправдавају примену изречене васпитне мере”. Другостепени суд може на жалбу тужиоца преиначити решење о судској опомену, учиниоца огласити кривим и пресудом му изрећи казну, а према чл. 449. ЗКП другостепено веће може преиначити првостепену одлуку изрицањем теже мере малолетнику, и томе слично. Ова подударност у форми у којој се примењују васпитне мере и судска опомена на један начин потпрекљује њихову садржинску подударност, а код судске опомене прописивањем посебног поступка за њено изрицање иде у прилог тврдњи да је законодавац са тим хтео нагласити њену специфичност.

Судска опомена и васпитне мере подударају се и по свом дејству. Закоником је изричито предвиђено (чл. 50а, ст. 2) да судска опомена и васпитне мере (чл. 67, ст. 1) не повлаче никакве правне последице које може да има осуда за одређена кривична дела и на одређену казну (чл. 37а. КЗ). Лице према којему је примењена судска опомена или васпитна мера сматра се неосуђиваним.

Из законског регулисања ове и васпитних мера даље се види да су предвиђени приближно исти услови за давање података о њиховом примењивању. Тако се подаци о судској опомену могу дати само суду, јавном тужилаштву или органима унутрашњих послова у вези кривичног поступка који се води против лица коме је изречена судска опомена (чл. 89,

⁽²⁹⁾ Др Драгољуб Димитријевић, Кривично процесно право, Београд, 1963, стр. 153.

ст. 3) а о изреченим васпитним мерама могу се доставити само суду, јавном тужилаштву, органима унутрашњих послова и још само органу старатељства и установама које се баве заштитом малолетника (чл. 67, ст. 3):

Поред истакнутих момената који се подударају код судске опомене и васпитних мера, посебно „узора“, заједничко је између ње и васпитних мера све оно што је заједничко у свим кривичним санкцијама — ресоцијализација учиниоца кривичног дела, заштита добра, права и односа, управо друштва од криминалитета итд., тако да се по тим карактеристикама судска опомена и васпитне мере толико приближавају да разлике скоро и не постоје. Но, оне се разликују по кругу лица и степену њихове кривичне одговорности према којима се могу применити судска опомена и васпитне мере, према тежини и природи дела за која се могу применити и према сврси примене. Судска опомена, строго узето, нема за сврху пружање „заштите, помоћи и надзора“ као што, поред осталог, имају васпитне мере, а од осталих, изузев укора, разликује се и по другим условима примене, а посебно по садржини и начину извршења. Терминолошки узето „укор“ је по интензитету оштрији прекор друштва учиниоцу за извршено кривично дело него што је то судска опомена. Несигуран је критеријум за разликовање судске опомене и укора према њиховом интензитету дејства. Интензитет, овде, поред осталог, зависи и од моралне осетљивости и могућности за унутрашњи етички преображај учиниоца. И на XXVII седници Законодавног одбора Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ, одржане 16. VI 1959, поводом нацрта измена и допуна Кривичног законика друг Сераглић је предлагао да се уместо „сврхе кажњавања“ стави „васпитна мера или васпитни утицај на учиниоца кривичног дела“ (30). У овом одбору се о томе дуже дискутовало и преовладало је мишљење да суд може изрећи судску опомену не само када би она васпитно утицала на учиниоца већ и када она може уопште васпитно да делује на све грађане у циљу сузбијања криминалитета. С тим је истакнуто и њено генерално превентивно дејство.

Истакли смо најважније подударности и разлике између судске опомене и васпитних мера. Иако је опомена најближа васпитним мерама, то, ипак, не може у потпуности потврдити констатацију да: „судска опомена која није ни казна ни мера безбедности може бити само нова врста васпитног средства“ — др Ј. Хрнчевић). Сматрамо да за такву категоричну тврдњу у Законику нема довољно разлога. Судска опомена није дериват неке васпитне мере, предвиђене у КЗ за малолетнике, посебно „узора“ иако са њим има највише сличности па се не може аутоматски поистоветити са њим. Она није тако ни замишљена. Њу није могуће подвести под неку другу васпитну меру или јој наћи у оквиру тих мера адекватан израз. Кад би то било могуће, највероватније је у том случају законодавац не би посебно ни предвиђао, него би проширио могућност примене те васпитне мере у одређеним случајевима на пунолетнике, као што је

(30) В.: Стенографске белешке са XXVII и XXVIII седнице Законодавног одбора Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ од 16. и 17. јуна 1959. — поводом разматрања Закона о изменама и допунама КЗ.

такву могућност пружио суду за неке друге васпитне мере кад су у питању млађи пунолетници.

5. *Закључак.* — На основу извршених анализа елемената који су били нужни за одређивање карактера судске опомене могуће нам је закључити да је она по својој правној природи посебна кривичноправна мера *sui generis*. Судска опомена је, нема сумње, специфична кривичноправна мера са доминантним васпитним елементом. Намењена је за друштвено прекоривање кривично одговорних пунолетних учинилаца кривичних дела и за њихово упозорење да се убудуће уздрже од криминалног понашања, да се поправе, да поштују друштвене норме и да живе и раде у складу с њима. Свему томе у основи је циљ да се морално васпитним дејством оствари сврха кажњавања, без других захвата у сфери учиниочевих правно заштићених добара.

Судска опомена је замишљена као нов, посебан, специфичан и самосталан институт у систему кривичноправних санкција, за нов начин и метод борбе против ситног криминалитета, као и за остваривање сврхе кажњавања без наношења зла и без правних и других негативних последица за учиниоца. Она по својој природи у суштини представља еманципацију од кажњавања, излагање из сфере репресије и прелаз на реаговање нерепресивним средствима и методама на неке облике криминалитета, чиме је, уједно, опточео процес одумирања казне у класичном облику и њен преображај у средство с наглашеном превентивном и васпитном компонентом. Судску опомену тако треба схватити, потпуније и адекватније регулисати у законодавству и примењивати у пракси.

Др Жарко Булатовић

РЕЗЮМЕ

Правовая природа судебного предупреждения

В статье автор знакомит с задачами судебного предупреждения, устанавливает его место в системе уголовных наказаний, определяет характер судебного предупреждения в югославском уголовном праве, подчеркивает, что судебное предупреждение является мерой *sui generis* и заканчивает статью выводами об его юридической природе.

Исходя из положений закона, регулирующих судебное предупреждение, и из его места в системе уголовных наказаний, ссылаясь и на существующие мнения и на литературу, автор путем юридического анализа и путем сравнения общих и несходных элементов у судебного предупреждения и у других мер уголовного наказания, приходит к выводу, что:

а) Судебное предупреждение не имеет существенных характеристик наказания и не является наказанием.

б) Судебное предупреждение не имеет и характера меры безопасности. Оно от мер безопасности отличается условиями применения, смыслом, целью и рядом других специфических особенностей.

в) Судебное предупреждение, хотя и является весьма похожим на воспитательную меру „порицания“, нельзя рассматривать схожим ни с ним, ни с какой-либо другой воспитательной мерой. Оно и воспитательные меры отличаются между собой по своим основным признакам.

На основании анализа элементов, являющихся необходимыми для определения характера судебного предупреждения, автор приходит к выводу, что оно по своей правовой природе является мерой уголовного наказания *sui generis*. Как подчеркивает автор, оно предназначено для общественного осуждения ответственных по уголовному праву совершеннолетних лиц, совершивших преступление, и для предостережения их, чтобы в будущем воздержались от совершения преступления, исправиться, уважали общественные нормы и жили и трудились в соответствии с ними.

SUMMARY

The legal nature of the judicial admonition

In this treatise the author presents the meaning of judicial admonition, perceives its place in the system of criminal sanctions, defines the character of judicial admonition in the Yugoslav penal law, points out that judicial admonition is a measure *sui generis* and draws the conclusion on its legal nature.

Proceeding from the legal provisions which regulate judicial admonition and its place in the system of criminal sanctions and dealing also with opinions that exist in the literature, the author, through legal analysis and comparison of the common and different characteristics of judicial admonition and other criminal-legal sanctions, draws the following conclusions:

a) judicial admonition does not possess the essential characteristics of penalty and therefore is not a penalty;

b) judicial admonition does not possess the character of security measure either; it differs from this measure by the conditions of application, meaning, aim and a series of other specific features;

c) although it is quite similar to the corrective measure «reprimand», judicial admonition cannot be identified either with that or any other corrective measure. They differ in their essential characteristics.

On the basis of analysis of elements which were necessary for defining the character of judicial admonition, the author concludes that by its legal nature it is a criminal-legal measure *sui generis*. It is intended, as the author stresses, for social reprimanding of criminally liable adults which have committed criminal acts and as a warning for them to restrain from future criminal behaviour, improve themselves, obey social norms and live and work in compliance with them.

RÉSUMÉ

La nature juridique de l'admonition judiciaire

Dans cette étude l'auteur explique la signification de l'admonition judiciaire, il indique sa place dans le système des sanctions pénales, il détermine le caractère de l'admonition judiciaire dans le droit criminel yougoslave, il fait ressortir l'admonition judiciaire et tant que mesure *sui generis* et il formule la conclusion sur sa nature juridique.

En partant des dispositions légales qui réglementent l'admonition judiciaire et sa place dans le système des sanctions pénales, tout en tenant compte des opinions émises dans la bibliographie, par une analyse juridique et en comparant les éléments communs et différents de l'admonition judiciaire et des autres sanctions de droit criminel l'auteur arrive à la constatation suivante:

a) L'admonition judiciaire, n'a pas les caractéristiques essentielles de la peine et ce n'est pas une peine.

b) L'admonition judiciaire n'a non plus le caractère des mesures de sécurité. Elle diffère de ces mesures d'après les conditions d'application, la signification, le but et une série d'autres qualités spécifiques.

c) Quoiqu'elle présente beaucoup d'analogie avec la mesure éducative »la réprimande«, l'admonition judiciaire ne peut être identifiée ni avec celle-ci ni avec une autre mesure éducative. L'admonition judiciaire et les mesures éducatives diffèrent réciproquement d'après leurs caractères essentiels.

En se basant sur l'analyse des éléments qui étaient nécessaires pour la détermination du caractère de l'admonition judiciaire l'auteur conclut qu'elle est d'après sa nature juridique une mesure de droit criminel *sui generis*. L'auteur souligne qu'elle est destinée à la réprobation sociale des personnes majeures qui sont pénalement responsables des infractions qu'elles ont commises et ce qui doit leur servir d'avertissement de s'abstenir dans l'avenir d'un comportement criminel, de se corriger, de respecter les normes sociales et de vivre et travailler conformément à celles-ci.